

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.1.009.12

*Федосєєва Г.С.,
канд. екон. наук, доц., докторант,
Миколаївський національний аграрний університет*

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Постановка проблеми. Україна є активним гравцем світового ринку сільськогосподарської продукції. Разом з тим, жорстка конкурентна боротьба на світовому ринку сільськогосподарської продукції потребує від України (як держави) та від виробників сільськогосподарської продукції (як окремих суб'єктів світового ринку) пошуку шляхів формування стійких конкурентних переваг, що в перспективі дозволить посилити власні конкурентні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Дане завдання, в свою чергу, можливо ефективно реалізувати лише вірно оцінивши наявні конкурентні переваги виробників сільськогосподарської продукції окремого регіону України на світовому ринку. Таким чином оцінка конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції є нагальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування та оцінки конкурентних переваг суб'єктів різних рівнів розглядаються в працях вітчизняних та іноземних науковців, в тому числі О. Ю. Дубікової, М. Портера, Р. А. Фатхутдинова, Л. Н. Чайнікової, А. Ю. Юданова, А. І. Піддубної та ін. Особливості формування та оцінки конкурентних переваг в аграрному секторі досліджували К. В. Діхтяренко, О. В. Митяй, Н. А. Стельмащук, М. А. Терещенко, Л. В. Целикова та ін. Разом з тим, проблема обґрунтування практичних аспектів оцінки конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є оцінка конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Для досягнення даної мети потрібно виконати такі завдання: дослідити діяльність України на світовому ринку сільськогосподарської продукції; проаналізувати розвиток аграрної галузі та визначити її місце в економіці України; з врахуванням результатів проведеного дослідження оцінити конкурентні переваги областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважаємо, що наразі існують досить дискусійні моменти в характеристиці загальних умов ведення сільського господарства в Україні та визначенні місця України на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Згідно даних Світового банку, частка сільського господарства у ВВП країни за одинадцять років зросла на 4%: з 10% у 2005 р. до 14% у 2016 р., тоді як середній показник по світу становить 4% [1].

Площа сільськогосподарських угідь в Україні в 2017 р. становила 70,8% загальної площі [2]. Близько 80% якої – орні землі, дві третини з них – чорнозем. Україна має 1/4 всіх запасів чорнозему на планеті, який, згідно існуючих досліджень, вважається кращою землею для розвитку сільського господарства.

За даними ФАО, Україна входить до п'ятнадцяти найбільших світових виробників наступних видів сільськогосподарської продукції: насіння соняшнику, кукурудзи, ячменю, вишні, смородини, меду, насіння гірчиці, горіху, вівса, малини, жита та ін. [3].

В 2016 році Україна зарекомендувала себе як лідер з експорту в таких категоріях сільськогосподарської продукції: 1-е місце в світовому експорті соняшникової олії, 4,8 млрд дол. США (32% загального світового експорту); 4-е місце в світовому експорті ячменю, 653,4 млн дол. США (8,5%); 4-е місце в світовому експорті кукурудзи, 2,4 млрд дол. США (8,4%); 6-е місце в світовому експорті пшениці, 2,6 млрд дол. США (7,2%); 7-е місце в світовому експорті сої, 645,3 млн дол. (1,3%) [4].

За даними Українського клубу аграрного бізнесу, в останні п'ять років частка зайнятих в сільському господарстві в середньому склала 19% економічно активного населення. Згідно цих даних, Україна посідає 54 місце із 138 країн. Крім того, Україна посідає 21 місце з 21 країни, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку за рівнем захисту виробників

сільськогосподарської продукції [5].

В 2017 р. державні видатки на підтримку сільського господарства склали майже 1% Державного бюджету України, або підвищилися на ¼ за середньорічні фактичні значення 2013–2016 рр. [6].

Сільськогосподарська продукція відноситься до основних складових експортної пропозиції України на світовому ринку (табл. 1).

Таблиця 1

Місце сільського господарства у зовнішньоторговій діяльності України

Роки	Розмір ВВП, млрд грн.	Частка сільського господарства у ВВП країни, %	Товарний експорт країни, млн дол.	Частка сільськогосподарської продукції у товарному експорті, %	Товарний імпорнт країни, млн дол.	Частка сільськогосподарської продукції у товарному імпорті, %
2012	1459,1	15,30	68830,4	16,08	84717,6	4,89
2013	1522,7	16,61	63320,7	15,73	76986,8	5,93
2014	1586,9	15,84	53901,7	18,09	54428,7	5,80
2015	1988,5	12,04	38127,1	23,07	37516,4	4,52
2016	2383,2	10,66	36361,7	24,39	39249,8	4,87
Відхилення 2016 до 2012, +/-	923,1	-4,64	-32498,7	8,31	-45467,8	-0,02

Джерело: розраховано автором на основі [7; 8]

Згідно наведених даних, частка сільськогосподарської продукції у товарній структурі експорту України в динаміці постійно зростає (на 8,31 в.п. за останні 5 років), не зважаючи на зниження вартості поставленого за кордон вітчизняними виробниками товару. Частка імпоротної діяльності в сільському господарстві за останні роки майже не зазнала змін та в середньому складає біля 5%. Таким чином, можна дійти висновку, що сільське господарство України є експортно-орієнтованою галуззю.

В 2016 році сільськогосподарськими підприємствами було вироблено продукції на 145,11 млрд грн, з яких 78,1% - це продукція рослинництва та 21,9% - продукція тваринництва. Дослідженням встановлено, що основними зерновими культурами, які вирощуються в Україні, є пшениця, ячмінь та кукурудза; технічними – соняшник, ріпак та соя; овочевими – помідори, капуста та огірки; плодово-ягідними – яблука, слива, вишня, горіхи, полуниця. Серед виробництва м'ясної продукції переважає куряче та свиняче м'ясо.

Таким чином, для оцінки конкурентних переваг України на світовому ринку сільськогосподарської продукції вважаємо зробити це в розрізі тих видів продукції, що найбільше виробляються в Україні (табл. 2). При цьому, молоко та молочну продукцію не взято до уваги, адже даний вид продукції реалізується на світовому ринку виключно у переробленому вигляді, відтак відноситься до світового ринку продовольства.

Слід зазначити, що в табл. 2 наведено загальні дані щодо обсягів виробництва продукції (сільськогосподарські підприємства та господарства населення), так як важливо оцінити реальний потенціал України у виробництві конкретного виду сільськогосподарської продукції. Дані щодо реалізації продукції подані лише в розрізі сільськогосподарських підприємств України, оскільки вони, на відміну від господарств населення, мають потенційно шанси реалізувати вироблену продукцію на світовому ринку. Крім того, обсяги реалізації сільськогосподарської продукції товаровиробниками України наведені загальні (внутрішній та зовнішній ринок) задля виявлення можливостей вітчизняних підприємств на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Вважаємо, що не зважаючи на те, що українські показники врожайності сільськогосподарських культур є далеко не найвищими в світі (якщо порівнювати з показниками врожайності високорозвинених країн ЄС та Північної Америки), в той же час вони є конкурентною перевагою вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників на світовому ринку. Дана позиція пояснюється наступним: показники врожайності по основним експортним культурам вітчизняних виробників є вищими за середньосвітові; українська сільськогосподарська продукція є значно «чистішою» порівняно з продукцією з високорозвинених країн, з точки зору внесення агрохімікатів та майже повної відсутності генотипової продукції; високі показники врожайності у високорозвинених країнах забезпечуються відповідним рівнем технічного та технологічного розвитку, в той час, як українські товаровиробники отримують відповідні показники врожайності в умовах реального дефіциту

фінансових ресурсів (не говорячи про часто низький рівень технічного та технологічного забезпечення процесу виробництва сільськогосподарської продукції) та ін.

Таблиця 2

Місце України на світовому ринку сільськогосподарської продукції у 2016 р.

Вид сільськогосподарської продукції	Виробництво, млн т			Реалізація, млн т		
	Країни світу	Україна	Частка України, %	Країни світу	Україна	Частка України, %
Пшениця	754,31	26,04	3,45	181,35	16,51	9,1
Кукурудза	1068,79	28,07	2,63	144,47	15,48	10,72
Ячмінь	148,0	9,43	6,37	27,51	3,69	13,41
Насіння соняшнику	46,31	13,63	29,43	2,3	0,2	8,7
Соя	351,78	4,28	1,22	145,17	2,88	1,98
Ріпак	69,18	1,15	1,66	15,91	1,0	6,29
Помідори	133	2,22	1,67	7,75	0,54	6,97
Яблука	77,54	1,1	1,42	11,51	0,21	1,82
Горіхи	2,1	0,11	5,24	0,73	0,073	10,0
Полуниця	4,51	0,06	1,33	1,5	0,005	0,33
М'ясо свиняче	116,41	0,75	0,64	7,5	0,44	5,87
М'ясо птиці	116,19	1,17	1,01	12,7	0,42	3,31
Мед	1,66	0,06	3,61	0,08	0,004	4,8

Джерело: розраховано автором на основі [9-15]

Питання якості сільськогосподарської продукції, як конкурентної переваги України на світовому ринку, є досить неоднозначним. Так, кожна країна-імпортер має власні санітарні вимоги до якості ввезеної на її територію сільськогосподарської продукції. Так, наприклад, країни Південної Європи приймають продукцію з пилком бур'яну амброзії, на відміну від Єгипту та Ізраїлю. Тому потрібно формувати партії товару, враховуючи вимоги конкретного покупця.

Щодо географічної складової поставок сільськогосподарської продукції, то за даними Державної служби статистики України, географічна структура українського експорту залишається незмінною вже кілька років поспіль. Понад 95% вартості поставок припадало у 2016 році на чотири основні регіони – країни Європейського Союзу, Азії, Африки та СНД.

У 2016 р. Азія посилила свої позиції основного імпортера вітчизняної агропродукції. Вартісні обсяги вітчизняного експорту до країн цього регіону збільшилися до 7,1 млрд дол. США. Як наслідок, частка азійських країн збільшилася з 45,1% у 2015 р. до 45,8% у 2016 р. від загального експорту української сільгосппродукції.

Частка країн – членів ЄС у вітчизняному експорті склала близько третини (27,1%) – 4,2 млрд дол. США, що на 1,6% більше, ніж у 2015 р.

Країни Африки 2016 р. збільшили обсяги імпорту української сільськогосподарської продукції на 20,8% – до 2,4 млрд дол. США (15,5% від загального експорту української сільгосппродукції).

Тенденція зниження вітчизняного експорту сільськогосподарської продукції до країн СНД продовжилася й у 2016 р. Вартісні обсяги поставок сільськогосподарської продукції до країн цього регіону зменшилися на 21,4% проти 2015 р. і становили торік 1,2 млрд дол. США.

В 2016 р. майже у 2,5 рази – до 5,3 млн дол. США – збільшилися обсяги поставок агропродовольства до регіону Австралії та Океанії [16].

Щодо вартісної складової експорту сільськогосподарської продукції, то варто зазначити, що вартість української продукції (в розрізі окремих груп), як правило, є нижчою за середню світову ціну. Варто зазначити, що часто це пов'язано з нижчою якістю продукції (наприклад, Україна експортує здебільшого пшеницю м'яких сортів, що є дешевшою на світовому ринку), а інколи значною конкурентною перевагою вітчизняних виробників (наприклад, ціна на український мед становила в 2016 р. 2 дол. за кг, тоді як німці фасують український мед, видаючи його за продукт, виготовлений в ФРН, вже по 10 євро. Для порівняння: середня вартість меду, експортованого європейською країною, коливається в межах \$3,5–7 за кг. При цьому якість вітчизняних продуктів бджільництва вища, ніж у Китаю, який є світовим лідером з експорту меду).

Бізнес-клімат в державі для розвитку сільського господарства є одним з найважливіших чинників формування конкурентних переваг країни на світовому ринку сільськогосподарської продукції. ГО «Німецько-український агрополітичний діалог» та Український клуб аграрного бізнесу у лютому 2017 року провели шосте дослідження Індексу аграрного бізнесу в Україні (АВІ). Даний Індекс включає два

показники: (I) оцінку поточної економічної ситуації в галузі та відповідні очікування, що називається аграрний бізнес-клімат, та (II) індикатор зміни в оцінці поточної економічної ситуації (на момент здійснення дослідження) відповідно до значення цього показника у серпні 2015 (коли дослідження щодо АБІ було проведено вперше), що називається аграрний бізнес-індекс.

Результатом проведеного дослідження стали наступні висновки: найвищий рівень бізнес-індексу визначено для сільськогосподарських підприємств в західних областях України – 123.6. Наступний за величиною бізнес-індекс визначено для представників центральних областей – 119.8. Бізнес-індекси в північно-східних та південних регіонах склали 111.1 та 109.7 відповідно. В динаміці лише сільськогосподарські товаровиробники з західних регіонів покращили оцінку бізнес-клімату у порівнянні з листопадом 2016 року [5].

На нашу думку, Україна має найбільші можливості сформувати стійкі конкурентні переваги (по обсягам) у реалізації на світовому ринку соняшнику, ячменю, кукурудзи, пшениці, горіхів, ріпаку, томатів. Але при цьому не слід забувати, що для економіки країни-експортера кращим є реалізація на світовому ринку переробленої продукції з врахуванням доданої вартості. Враховуючи це, в Україні потрібно створювати потужності для переробки, в першу чергу, соняшника, пшениці, ріпаку, помідор. При будівництві даних потужностей потрібно враховувати попит на світовому ринку на продукцію, що пройшла первинну обробку, та на перероблену продукцію. Крім того, важливим питанням є відповідність якості переробленої продукції міжнародним стандартам.

Для оцінки конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції ми порівняли основні показники розвитку їх сільського господарства, а саме: площу сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні сільськогосподарських підприємств, кількість сільськогосподарських підприємств, фінансові результати сільськогосподарської діяльності, рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності, продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах, виробництво валової продукції сільського господарства на одну особу, питому вагу області у загальному обсязі освоєних інвестицій в сільське господарство, середню ціну реалізації продукції рослинництва та тваринництва сільськогосподарськими підприємствами. Згідно розглянутих даних, найбільші конкурентні переваги на ринку сільськогосподарської продукції мають підприємства, що здійснюють свою діяльність в Кіровоградській, Полтавській, Вінницькій, Черкаській та Дніпропетровській областях.

Якщо ж враховувати раніше зроблені висновки щодо того, що українські сільськогосподарські товаровиробники мають найбільше шансів бути конкурентоспроможними на світовому ринку зернових (кукурудза, ячмінь, соняшник), світовому ринку насіння соняшнику, світовому ринку ріпаку та світовому ринку томатів, то при визначенні конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції варто взяти до уваги їх частку у виробництві даних видів сільськогосподарської продукції у 2016 р. Так, згідно даних Державної служби статистики України, у 2016 р. до п'ятірки лідерів з виробництва пшениці ввійшли Вінницька (8,7% загальнодержавного виробництва), Одеська (8,11%), Харківська (7,89%), Запорізька (6,56%) та Дніпропетровська (5,71%) області. Найбільші обсяги виробництва кукурудзи мають товаровиробники з Полтавської (14,99%), Сумської (9,32%), Чернігівської (9,19%), Вінницької (9,17) та Черкаської (8,89%) областей. У виробництві ячменю передові позиції мають Одеська (15,87%), Миколаївська (9,63%), Дніпропетровська (7,44%), Вінницька (6,65%) та Херсонська (6,51%) області. Насіння соняшнику найбільше виробляють у Харківській (9,92%), Кіровоградській (9,49%), Дніпропетровській (9,28%), Миколаївській (8,53%), Одеській (7,37%) областях. Ріпак вирощують насамперед в Хмельницькій (10,75%), Львівській (10,25%), Тернопільській (10,16%), Вінницькій (8,6%), Черкаській (7,44%) областях. На виробництві помідор спеціалізуються товаровиробники з Херсонської (29,51%), Миколаївської (11,78%), Дніпропетровської (7,4%), Запорізької (4,86%), Полтавської (4,48%) областей [9].

Таким чином, з врахуванням зазначеного, маємо десятку областей України, котрі, на наш погляд, можуть претендувати на звання найбільш конкурентоспроможних областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції: Кіровоградська, Полтавська, Вінницька, Черкаська, Запорізька, Дніпропетровська, Одеська, Херсонська, Миколаївська, Харківська. Майже всі досліджувані області спеціалізуються на експорті найбільш конкурентоспроможних видів сільськогосподарської продукції України на світовому ринку. Щодо вартості експорту сільськогосподарської продукції, як одного з важливих чинників формування конкурентних переваг, варто відмітити Одеську, Миколаївську та Дніпропетровську області, які в 2016 році отримали найбільшу кількість коштів від експортних операцій (табл. 3).

Встановлено, що при експорті сільськогосподарської продукції ефективність даних операцій часто визначають не лише обсяги поставок та їх вартість, а і можливість своєчасного виконання зовнішньоторгових контрактів. Відтак, вважаємо доречним дослідити транспортну складову експортної діяльності сільськогосподарських товаровиробників визначених областей. Найбільші обсяги вантажоперевезень зафіксовані у Дніпропетровській, Одеській, Миколаївській та Харківській областях. При цьому, в Харківській області відсутні вантажоперевезення водним шляхом, а в Миколаївській області ці дані є конфіденційними [22]. Проте, на території Миколаївської області діє 4 морські порти,

1 річковий, а також низка приватних терміналів: Миколаївський морський торговельний порт, Морський термінал ТОВ "Евері", ТОВ «Порт Очаків», Спеціалізований морський порт "Октябрьск", Миколаївський річковий порт, Зерноперевантажувальний термінал СП "НІБУЛОН", Термінал "Ніка-Тера" [23].

Таблиця 3

Характеристика експорту сільськогосподарської продукції регіонами України у 2016 р.

Області України	Вартість експорту товарів, млн дол.	Вартість експорту с/г продукції, млн дол.	Частка с/г продукції в експорті товарів, %	Основні види експортованої с/г продукції	Основні країни імпортери с/г продукції
Вінницька	970,4	217,37	22,4	Пшениця, кукурудза, ячмінь	Індія, Китай, Польща
Дніпропетровська	6032,0	542,88	9,0	Пшениця, жито, кукурудза, насіння соняшнику	Великобританія, Грузія, Молдова
Запорізька	2962,0	393,95	13,3	Пшениця	Туреччина, Польща, Індія,
Кіровоградська	425,14	112,66	26,5	Насіння соняшнику, кукурудза, ріпак	Індія, Єгипет, Китай
Миколаївська	1664,8	972,24	58,4	Пшениця, ячмінь, кукурудза	Єгипет, Індія, Іран
Одеська	1517,77	1047,26	69,0	Пшениця, ячмінь, насіння соняшнику	Туреччина, Індія, Іспанія
Полтавська	1435,0	279,83	19,5	Кукурудза, насіння соняшнику	Австрія, Китай, Німеччина
Харківська	1020,5	160,22	15,7	Пшениця, кукурудза, ячмінь	Молдова, Німеччина, Туреччина
Херсонська	246,57	84,82	34,4	Пшениця, ячмінь, ріпак	Туреччина, Нідерланди, Білорусь
Черкаська	474,33	169,81	35,8	Кукурудза, ріпак	Білорусь, Єгипет, Індія

Джерело: сформовано автором на основі [7; 17-21]

Не варто забувати, що основними шляхами постачання української сільськогосподарської продукції на світовий ринок є морські перевезення через порти Чорного моря. Таким чином, сформовані на лінійних елеваторах товарні партії продукції перевозять залізницею або автошляхами до припортових елеваторів для подальшої перевалки та фрахту суден. В 2016 р. підвищилися витрати на автоперевезення зерна, що зумовлено введенням у дію обмежень щодо обсягів перевезення вантажів дорогами місцевого значення. Зокрема, дозволена загальна вага машини з вантажем не повинна перевищувати 24 т. Тобто до однієї машини можна завантажити не більше 22 т продукції. Як наслідок, вартість перевезень автошляхами зростає вдвічі та збільшився попит на перевезення залізницею. Відповідно наявність на території регіону потужностей для перевезення сільськогосподарської продукції морським та залізничним шляхом є істотною його конкурентною перевагою.

Висновки з проведеного дослідження. Врахувавши результати проведених досліджень (оцінку конкурентних переваг областей України на ринку сільськогосподарської продукції у 2016 р; місце областей України у виробництві найбільш конкурентоспроможних видів сільськогосподарської продукції на світовому ринку; характеристику експорту сільськогосподарської продукції областями України у 2016 р; розвиток транспортної системи в регіонах), вважаємо, що найбільші конкурентні переваги на світовому ринку сільськогосподарської продукції мають Дніпропетровська, Одеська, Миколаївська, Вінницька та Полтавська області.

Отримані в даній роботі результати є підґрунтям для подальших досліджень в напрямі визначення основних напрямів формування конкурентних переваг виробників сільськогосподарської продукції на світовому ринку.

Бібліографічний список

1. Група Всесвітній банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://wdi.worldbank.org/table/4.2>
2. Dankevych V. Ukrainian agricultural land market formation / V. Dankevych [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.znau.edu.ua/images/images.../Данкевич%20В.Є.pptx.

3. Agricultural potential to improve global food security // The bleyzer foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bleyzerfoundation.org/files/tbf_reports/Unleashing%20Ukrainian%20Agricultural%20Potential-August%202016.pdf.
4. Ukraine-arabia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukraine-arabia.ae/ukraine/>.
5. Ведение аграрного бизнеса в Украине 2016 / Украинский клуб аграрного бизнеса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/files/Survey/Doing/Doing2016_rus_web.pdf.
6. Радченко О. Що готує держбюджет 2017 для аграріїв / О. Радченко // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/finansuvannia-apk/6442-scho-gotuie-derzhbiudzhzet-2017-dlia-agrariiv.html>
7. Зовнішня торгівля України : [статистичний збірник] / [За ред. А. Фризоренко]. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 86 с.
8. Україна у цифрах 2016 : [статистичний збірник] / [За ред. І.Є. Вернера]. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 240 с.
9. Рослинництво України 2016 р. : [статистичний збірник] / [За ред. О.М. Прокопенко]. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 166 с.
10. Тваринництво України 2016 р. : [статистичний збірник] / [За ред. О.М. Прокопенко]. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 141 с.
11. Реалізація продукції сільського господарства у 2016 р. : [статистичний бюлетень] / [За ред. О.М. Прокопенко]. – Київ : Державна служба статистики України, 2017. – 54 с.
12. Trade map – international trade statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.trademap.org>.
13. World Agricultural Production / (USDA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/current/worldag-production/worldag-production-07-12-2017.pdf>.
14. Grain: World Markets and Trade / (USDA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/grain.pdf>.
15. Oilseeds: World Markets and Trade / (USDA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/oilseeds.pdf>.
16. Міністерство аграрної політики та продовольства України : [офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minagro.gov.ua.
17. Сільське господарство // Інвестиційний портал Вінниччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vininvest.gov.ua/silske-gospodarstvo>.
18. Дніпропетровська область : основні відомості / Обласна державна адміністрація Дніпропетровської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm.dp.gov.ua/OBLADM/obldp.nsf/index/>.
19. Про підсумки соціально-економічного розвитку Запорізької області за 2016 рік / Обласна державна адміністрація Запорізької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/news/35024/pro-pidsumki-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-za-2016-rik.html>.
20. Зовнішня торгівля товарами у 2016 році / Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>.
21. Зовнішня торгівля товарами у 2016 році / Головне управління статистики у Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>.
22. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2016 рік / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Київ, 2017. – 89 с.
23. Транспорт Миколаївської області / Регіональна торгово-промислова палата Миколаївської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rtp.com.ua/uk/nikolaev/5/transport-mykolajivskoyi-oblasti.html>.

References

1. *Hrupa Vsesvitnii bank* [World Bank Group], available at: <http://wdi.worldbank.org/table/4.2> (access date October 01, 2017).
2. Dankevych, V. (2017), "Ukrainian agricultural land market formation", available at: www.znau.edu.ua/images/images.../Данкевич%20В.Є.pptx (access date October 05, 2017).
3. Agricultural potential to improve global food security, available at: http://www.bleyzerfoundation.org/files/tbf_reports/Unleashing%20Ukrainian%20Agricultural%20Potential-August%202016.pdf (access date October 05, 2017).
4. Ukraine-arabia, available at: <http://www.ukraine-arabia.ae/ukraine/> (access date November 05, 2017).
5. *Vedenie agrarnogo biznesa v Ukraine 2016* [The conduct of agricultural business in Ukraine 2016], available at http://ucab.ua/files/Survey/Doing/Doing2016_rus_web.pdf (access date October 10, 2017).
6. Radchenko, O. (2016), "What prepares the 2017 state budget for agrarians", *Ahrobiznes sohodni*, available at: <http://www.agro-business.com.ua/finansuvannia-apk/6442-scho-gotuie-derzhbiudzhzet-2017->

dliia-agrariiiv.html (access date October 10, 2017).

7. Fryzorenko, A. (2017), *Zovnishnia torhivlia Ukrainy* [Foreign Trade of Ukraine], *statystychnyi zbirnyk* [statistical collection], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 86 p.

8. Verner, I.Ye. (2016), *Ukraina u tsyfrakh 2016* [Ukraine in the numbers of 2016], *statystychnyi zbirnyk* [statistical collection], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 240 p.

9. Prokopenko, O.M. (2016), *Roslynnystvo Ukrainy 2016 r.* [Ukraine Crop Production 2016], *statystychnyi zbirnyk* [statistical collection], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 166 p.

10. Prokopenko, O.M. (2016), *Tvarynnystvo Ukrainy 2016 r.* [Livestock of Ukraine 2016], *statystychnyi zbirnyk* [statistical collection], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 141 p.

11. Prokopenko, O.M. (2017), *Realizatsiia produktii silskoho hospodarstva u 2016 r.* [Realization of agricultural products of Ukraine in 2016], *statystychnyi zbirnyk* [statistical collection], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 54 p.

12. Trade map – international trade statistics, available at: <http://www.trademap.org> (access date October 10, 2017).

13. World Agricultural Production, available at: <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/current/worldag-production/worldag-production-11-09-2017.pdf> (access date October 10, 2017).

14. Grain: World Markets and Trade, available at: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/grain.pdf> (access date October 11, 2017).

15. Oilseeds: World Markets and Trade, available at: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/oilseeds.pdf> (access date October 11, 2017).

16. *Ministerstvo ahraryoi polityky ta prodovolstva Ukrainy* [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine], *ofitsiyni sait* [official site], available at: www.minagro.gov.ua (access date October 11, 2017).

17. Investytsiyni portal Vinnychchyny (2017), *Silske hospodarstvo* [Agriculture], available at: <http://vininvest.gov.ua/silske-gospodarstvo> (access date October 10, 2017).

18. Oblasna derzhavna administratsiia Dnipropetrovskoi oblasti (2017), *Dnipropetrovska oblast : osnovni vidomosti* [Dnipropetrovsk region: basic information], available at: <http://www.adm.dp.gov.ua/OBLADM/obldp.nsf/index/> (access date October 10, 2017).

19. Oblasna derzhavna administratsiia Zaporizkoi oblasti (2017), *Pro pidsumky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Zaporizkoi oblasti za 2016 rik* [On the Results of the Socio-Economic Development of Zaporizhzhya Oblast for 2016], available at: <http://www.zoda.gov.ua/news/35024/pro-pidsumki-sotsialno-ekonomichnogo-rozvytku-zaporizkoji-oblasti-za-2016-rik.html> (access date October 10, 2017).

20. Holovne upravlinnia statystyky u Mykolaivskii oblasti (2017), *Zovnishnia torhivlia tovaramy u 2016 rotsi* [Foreign trade in goods in 2016], available at: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (access date October 10, 2017).

21. Holovne upravlinnia statystyky u Odeskii oblasti (2017), *Zovnishnia torhivlia tovaramy u 2016 rotsi* [Foreign trade in goods in 2016], available at: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (access date October 10, 2017).

22. Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy (2017), *Monitorynh sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv za 2016 rik* [Monitoring of socio-economic development of regions for 2016], Kyiv, Ukraine, 89 p.

23. Rehionalna torhovo-promyslova palata Mykolaivskoi oblasti (2017), *Transport Mykolaivskoi oblasti* [Transport of Mykolaiv region], available at: <http://www.rtp.com.ua/uk/nikolaev/5/transport-mykolayivskoyi-oblasti.html> (access date October 15, 2017).

Федосєєва Г.С. ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Мета. Оцінка конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Методика дослідження. Для обґрунтованості результатів в ході дослідження використано ряд методів, серед яких: монографічний (для всебічного та глибокого вивчення особливостей розвитку сільського господарства в Україні, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між розвитком сільськогосподарства окремої області та рівнем її конкурентних переваг на світовому ринку сільськогосподарської продукції), економіко-статистичний (для аналізу тенденцій зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України загалом та окремих її областей), діалектичний та абстрактно-логічний (при проведенні теоретичних узагальнень і формуванні висновків) та ін.

Результати. Визначено основні тези в діяльності України на світовому ринку сільськогосподарської продукції та досліджено умови ведення сільськогосподарської діяльності в Україні. З врахуванням отриманих даних оцінено конкурентні переваги областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції та визначено ті області, що мають найвищий їх рівень на досліджуваному ринку.

Наукова новизна. Запропонована та використана методика оцінки конкурентних переваг областей України на світовому ринку, що складається з трьох етапів: дослідження діяльності України на світовому ринку сільськогосподарської продукції; аналіз розвитку аграрної галузі та визначення її місця в економіці України; оцінка конкурентних переваг областей України на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Практична значущість. Отримані результати можуть бути використані при обґрунтуванні напрямів формування стійких конкурентних переваг виробників сільськогосподарської продукції на світовому ринку.

Ключові слова: сільське господарство, світовий ринок сільськогосподарської продукції, конкурентні

переваги областей України, експорт сільськогосподарської продукції.

Fedosieieva H.S. ASSESSMENT OF THE COMPETITIVE ADVANTAGES OF THE REGIONS OF UKRAINE ON THE WORLD MARKET OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Purpose. Assessment the competitive advantages of the regions of Ukraine on the world agricultural market.

Methodology of research. To substantiate the results in the course of the study, we have used a number of methods, among which: monographic (for a comprehensive and in-depth study of the peculiarities of agricultural development in Ukraine, the identification of causal links between the development of agricultural support of a particular region and the level of its competitive advantages on the world market of agricultural products), economic and statistical (for the analysis of tendencies of foreign economic activity in the agrarian sector of Ukraine as a whole and its separate areas), dialectical and abstract-logical (at conducting theoretical generalizations and drawing conclusions), etc.

Findings. The basic theses in activity of Ukraine on the world market of agricultural products are determined and the conditions of conducting of agricultural activity in Ukraine are investigated. Taking into account the received data the competitive advantages of regions of Ukraine on the world market of agricultural products are estimated and those areas with the highest level in the studied market are determined.

Originality. The proposed and used methodology is the assessment of the competitive advantages of Ukraine's regions in the world market, which consists of three stages: research of Ukraine's activity on the world market of agricultural products; analysis of the development of the agrarian sector and determination of its place in the economy of Ukraine; assessment of the competitive advantages of the regions of Ukraine on the world market of agricultural products.

Practical value. The obtained results can be used in substantiating directions of formation of stable competitive advantages of agricultural producers on the world market.

Key words: agriculture, world market of agricultural products, competitive advantages of regions of Ukraine, export of agricultural products.

Федосеева Г.С. ОЦЕНКА КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ОБЛАСТЕЙ УКРАИНЫ НА МИРОВОМ РЫНКЕ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

Цель. Оценка конкурентных преимуществ областей Украины на мировом рынке сельскохозяйственной продукции.

Методика исследования. Для обоснованности результатов в ходе исследования нами использован ряд методов, среди которых: монографический (для всестороннего и глубокого изучения особенностей развития сельского хозяйства в Украине, выявления причинно-следственных связей между развитием сельскохозяйственного производства отдельной области и уровнем ее конкурентных преимуществ на мировом рынке сельскохозяйственной продукции), экономико-статистический (для анализа тенденций внешнеэкономической деятельности в аграрном секторе Украины в целом и отдельных ее областей), диалектический и абстрактно-логический (при проведении теоретических обобщений и формировании выводов) и др.

Результаты. Определены основные тезисы в деятельности Украины на мировом рынке сельскохозяйственной продукции и исследованы условия ведения сельскохозяйственной деятельности в Украине. С учетом полученных данных оценены конкурентные преимущества областей Украины на мировом рынке сельскохозяйственной продукции и определены области, имеющие самый высокий их уровень на исследуемом рынке.

Научная новизна. Предложена и использована методика оценки конкурентных преимуществ областей Украины на мировом рынке, состоящий из трех этапов: исследование деятельности Украины на мировом рынке сельскохозяйственной продукции; анализ развития аграрной отрасли и определение ее места в экономике Украины; оценка конкурентных преимуществ областей Украины на мировом рынке сельскохозяйственной продукции.

Практическая значимость. Полученные результаты могут быть использованы при обосновании направлений формирования устойчивых конкурентных преимуществ производителей сельскохозяйственной продукции на мировом рынке.

Ключевые слова: сельское хозяйство, мировой рынок сельскохозяйственной продукции, конкурентные преимущества областей Украины, экспорт сельскохозяйственной продукции.